

הַלְבוֹת וְכִיָּה וּמִתְנָה פֶּרֶק יב

א. שְׁכִיב מֶרַע שְׁאָמַר בְּנֵי פְלוֹנִי יִירְשֵׁנִי הֲרִי זֶה יוֹרֵשׁ אוֹתוֹ לְבָדּוֹ, וְלֹא יִירְשׁוּ שְׂאָר הַבָּנִים. וְכֵן אִם אָמַר עַל בֵּת בֵּין הַבָּנוֹת, אוֹ אִחַ בֵּין הָאֲחִין, אוֹ שְׂאָר הַיּוֹרְשִׁים דְּבָרָיו קִיָּמִין. אָבֵל הַבְּרִיא, אֵין דְּבָרָיו קִיָּמִין.

ב. שְׁכִיב מֶרַע שְׁאָמַר נָכְסִי לְפְלוֹנִי, וְאַחֲרָיו לְפְלוֹנִי אֵין לִשְׁנֵי אֱלָא מַה שְּׁשִׁיר רֵאשׁוֹן. וְאִם הִיָּה הָרֵאשׁוֹן רָאוּי לִירְשׁוֹ, פְּגוֹן שְׁהִיָּה בֶן מִכְּלָל הַבָּנִים אֵין לִשְׁנֵי כְּלוּם: שְׁכָל לִשׁוֹן מִתְנָה לִיּוֹרֵשׁ, הֲרִי הִיא כְּלִשׁוֹן יִרְשָׁה; וִירְשָׁה אֵין לָהּ הַפֶּסֶק, וְאַף עַל פִּי שְׁאָמַר וְאַחֲרֶיהָ לְפְלוֹנִי.

ג. אָבֵל הַבְּרִיא שֶׁנִּתֵּן מִתְנָת בְּרִיא עַל דֶּרֶךְ זוֹ, וְכָתַב לְזֶה נָכְסִי לָךְ וְאַחֲרֶיהָ לְפְלוֹנִי אֵין לִשְׁנֵי אֱלָא מַה שְּׁשִׁיר רֵאשׁוֹן, בֵּין שְׁהִיָּה הָרֵאשׁוֹן רָאוּי לִירְשׁוֹ בֵּין שְׁלֹא הִיָּה רָאוּי לִירְשׁוֹ.

ד. שְׁכִיב מֶרַע שְׁאָמַר נָכְסִי לָךְ וְאַחֲרֶיהָ לְפְלוֹנִי, וְהִיָּה הָרֵאשׁוֹן רָאוּי לִירְשׁוֹ, וּפִרְשׁ וְאָמַר לֹא מִשּׁוּם יִרְשָׁה אָנִי נוֹתֵן לָךְ שְׂאִין לָהּ הַפֶּסֶק, אֱלָא בְּמִתְנָה וְהֲרִי הַפֶּסֶק תִּיהִי הַשְּׁנִי קוֹנֶה מַה שְּׁשִׁיר הָרֵאשׁוֹן. לְפִיפֹךְ אִם נָתַן הַמַּעֲוֹת עַל יְדֵי שְׁלִישׁ, אוֹ שְׁאָמַר תָּנוּ לְבָנִי שְׁקָל בְּכָל שַׁבָּת וְלֹא מִשּׁוּם יִרְשָׁה אָנִי נוֹתֵן לָהֶם, וְהַנֶּשֶׂאֶר מִן הַנֶּכְסִים אַחֵר מוֹתֵם יִהְיֶה לְפְלוֹנִי אֵין נוֹתֵנִין לָהֶם אֱלָא שְׁקָל, אֵף עַל פִּי שְׂאִינוֹ מְסַפֵּק לָהֶם.

ה. נָכְסִי לְפְלוֹנִי, וְאַחֲרָיו לְפְלוֹנִי מֵת רֵאשׁוֹן, קָנָה שְׁנִי; מֵת שְׁנִי, הֲרִי אֵלּוֹ שְׁלִיּוֹרְשֵׁי הַשְּׁנִי; מֵת הַשְּׁנִי בַּחֲיֵי הָרֵאשׁוֹן, הֲרִי הַנֶּכְסִים שְׁלִיּוֹרְשֵׁי הָרֵאשׁוֹן.

ו. אֵף עַל פִּי שְׂאִין לִשְׁנֵי אֱלָא מַה שְּׁשִׁיר הָרֵאשׁוֹן, אֲסוּר לִרְאשׁוֹן לְמַכּוֹר וּלְתֵן גּוֹפֶן, אֱלָא אוֹכֵל הַפְּרוֹת, עַד שְׁיִמוֹת וַיִּזְכֶּה הַשְּׁנִי. וְאִם עָבַר הָרֵאשׁוֹן וּמַכּוֹר וְנָתַן בְּמִתְנָה, אֵין הַשְּׁנִי מוֹצִיא מִיַּד הַלְקוּחוֹת, שְׂאִין לִשְׁנֵי לֹא מִן הַגּוֹף וְלֹא מִן הַפְּרוֹת, אֱלָא הַנֶּשֶׂאֶר. וְכָל הַמַּשִּׂיא עֲצָה לִרְאשׁוֹן לְמַכּוֹר, נִקְרָא רִשְׁעָה. וְאִפְלוּ הִיָּה בָּהֶן עֲבָדִים, וְהוֹצִיאָן הָרֵאשׁוֹן לְחֵרוֹת, אוֹ כְּלִים, וְעֲשָׂאָן תְּכָרִיף לְמֵת מַעֲשִׂיו קִיָּמִין.

ז. בְּמַה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּשִׁמְכֹר הָרֵאשׁוֹן אוֹ נָתַן מִתְנָה לְאַחֲרִים. אָבֵל אִם מִכְּרֵן הָרֵאשׁוֹן אוֹ נָתַן בְּמִתְנָה לְבָנוֹ אוֹ לְאַחַד מִיּוֹרְשָׁיו, לֹא עָשָׂה כְּלוּם. וְכֵן אִם נָתַן בְּמִתְנָת שְׁכִיב מֶרַע, אִפְלוּ לְאַחֲרִים לֹא עָשָׂה כְּלוּם: שְׂאִין מִתְנָת שְׁכִיב מֶרַע קוֹנֶה, אֱלָא לְאַחֵר מִיָּתָהּ, וּכְשִׁימוֹת, יִקְנֶה הַשְּׁנִי.

ח. הִיָּה חוֹב עַל הָרֵאשׁוֹן, אוֹ כְּתִבַּת אִשָּׁה, וּבָאוּ לְבֵית דִּין לְהַפְרֵעַ מִנֶּכְסִים אֵלּוֹ אֵף עַל פִּי שְׁהֵרֵאשׁוֹן קִים אֵין בֵּית דִּין מַגְבִּין אוֹתָן מִגּוֹף הַנֶּכְסִים, אֱלָא מִן הַפְּרוֹת בְּלִבָּד שְׂמִין לָהֶם.

ט. מֵת הָרֵאשׁוֹן, וּבָא בְּעַל חוֹבוֹ וְאַשְׁתּוֹ לְגַבּוֹת מִנֶּכְסִים אֵלּוֹ אֵין מַגְבִּין לָהֶם כְּלוּם: אִפְלוּ עֲשָׂאָן הַפּוֹתִיקִי אוֹ שִׁיחֲדָן לְאַשְׁתּוֹ בְּכִתְבָתָהּ אֵינָן גּוֹבִין מִנֶּכְסִים אֵלּוֹ כְּלוּם, אֱלָא הֲרִי הֵן שְׁלִשְׁנֵי.

י. שְׁכִיב מֶרַע שְׁאָמַר לְאִשָּׁה פְּנוּיָה, נָכְסִי לִיךְ וְאַחֲרֶיהָ לְפְלוֹנִי, וְעַמְדָּה וְנִשְׂאָת בְּעַל לּוֹקַח הוּא, וְאֵין הַשְּׁנִי מוֹצִיא מִיַּד הַבְּעַל. הִיָּתָה אִשָּׁת אִישׁ כְּשֶׁנֶּאֱמַר לָהּ וְאַחֲרֶיהָ לְפְלוֹנִי הַשְּׁנִי מוֹצִיא מִיַּד הַבְּעַל, שְׁפִיּוֹן שְׁזָכַת בְּנֶכְסִים עַל תְּנָאִי זֶה כְּשֶׁהִיא נִשְׂוָאָה, נִמְצָא כְּאֵלּוֹ אָמַר לָהּ בַּפְּרוּשׁ אַחֲרֶיהָ יִקְנֶה פְלוֹנִי, לֹא הַבְּעַל.

יא. לפיכך אם מכרה נכסים אלו כשהיא תחת בעלה, ומתה תחת בעלה יעמדו נכסים ביד הלוקח: שאם יוציא בעל מיד לוקח, מפני שמכרה כשהיא נשואה, הרי השני מוציא מיד הבעל, והלוקח חוזר ומוציא מיד השני שהרי מכרה לו, ואין לו אלא מה ששיר; ואין בשלשתן מי שהוציא ממון אלא הלוקח, ולפיכך תעמד בידו.

יב. מעשה באחד שאמר נכסי לאמי, ואחריה ליורשי, והיתה לו בת נשואה, ומתה הבת בחיי הבעל ובחיי אם אביה, ואחר כך מתה הזקנה; ואמרו חכמים, אין הבעל יורש אותן הנכסים, מפני שהן ראויין לאשתו, ולא זכת בהן האשה אלא אחר שמתה. אבל אלו הניחה הבת בן או בת היו יורשין הנכסים, שמשמע יורשיו ואפלו יורשי יורשיו. ואלו אמר וכשתמות הזקנה הרי הן לבתי מעכשו, היה הבעל יורש אותן אחר מיתת אשתו.

יג. הכותב נכסיו לבנו לאחר מותו הרי הגוף שלבן מזמן השטר, והפרות לאב עד שימות. לפיכך האב אינו יכול למכר, מפני שהן נתונין לבן; והבן אינו יכול למכר, מפני שהן ברשות האב.

יד. מת האב, והניח פרות מחברין לקרקע הרי הן שלבן, מפני שדעתו שלאדם קרובה אצל בנו. היו תלושין, או שהגיעו להבצר הרי הן שליורשין.

טו. עבר האב ומכר מכורין, עד שימות. וכשימות האב, מוציא הבן מיד הלוקח, ואם היו שם פרות מחברין, שמיין אותם ללוקח ונותן הבן דמיהם; היו תלושין, או שהגיעו להבצר הרי הן שללוקח.

טז. עבר הבן ומכר אין ללוקח כלום, עד שימות האב. מכר הבן בחיי האב, ומת הבן ואחר כך מת האב כשימות האב, יקנה הלוקח: שאין לאב אלא פרות, וקנין פרות אינו כקנין הגוף.

יז. מתנת בריא שכתוב בה מהיום ולאחר מיתה הרי היא כמתנת שכיב מרע, שאינה קונה אלא לאחר מיתה: שמשמע דברים אלו שאף על פי שקנה הגוף מהיום, אינו זוכה בו ואוכל פרות אלא לאחר מיתה.

יח. שטר מתנה שכתוב בו שיקנה פלוני שדה פלונית לאחר מיתה, בין שהיה בשטר קנין בין שלא היה בו קנין פיון שכתוב בו זמן ובזמן זה חי היה, הזמן מוכיח שמחיים הקנה לו; ואינו זוכה אלא לאחר מיתה שאלו היה בדעתו להקנות לו בשטר זה לאחר מיתה, שאין שטר לאחר מיתה לא היה כותב בו זמן.

יט. לפיכך אף על פי שאין כתוב בו מהיום ולאחר מיתה, קונה לאחר מיתה. וזה שפותרבין בכל המתנות והממכרות מעכשו, ואף על פי שיש בשטר הזמן להרויח הדבר פותרבין כן, אף על פי שאינו צריך.

כ. בריא שנתן מתנה, וכתב בשטר בחיים ובמות הרי זו מתנה גמורה מחיים, שהרי כתוב בה בחיים; וזה שכתב ובמות, כמו שאומר מעתה ועד עולם, וכמו נואי שטר הוא זה.

כא. הצדיקים הגמורים ואנשי מעשה, לא יקבלו מתנה מאדם; אלא בוטחים בה' ברוך שמו, לא בנדיבים; והרי נאמר "ושונא מתנת יחיה" (משלי טו, כז).